

Voldsramte kvinders arbejdsliv

Udsatte-enheden 2006

Vibeke Lybecker Jensen

**STYRELSEN FOR SPECIALRÅDGIVNING
OG SOCIAL SERVICE**

SOCIALMINISTERIET

© Styrelsen for Specialrådgivning og Social Service 2007
Teksten kan frit citeres med tydelig kildeangivelse

Vibeke Lybecker Jensen
Voldsramte kvinders arbejdsliv
Arbejdsrapport

Henvendelser vedr. indholdet kan se til forfatteren

1. udgave. Kun elektronisk version.
ISBN-13: 978-87-92031-05-1

Arbejdsrapporten kan downloades fra www.vfcudsatte.dk og www.spesoc.dk

Styrelsen for Specialrådgivning og Social Service
Udsatteenheden
Åbenrå 5
1124 København K
Tlf. 33 17 09 00
Fax 33 17 09 01
kbh@vfcudsatte.dk

CVR/SE: 26 14 46 98:

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	4
Metode	6
Analyse af interviewene - De fem kvinder.....	7
Aisha	7
Du er psykisk syg.....	7
Bagtalelse af Aisha til hendes leder og venner	8
Som en robot på arbejdet	9
Bente	11
At holde volden hemmelig.....	11
Søvnmangel giver sygemeldinger	12
Vores tillidsrepræsentant ringede slet ikke.....	12
Langvarige psykiske konsekvenser af partnervolden	13
Camilla	14
Vigtigheden af at turde tale om partnervold på arbejdspladsen	14
Behov for hurtig information om hjælpemuligheder	15
Ændret forhold til kollegerne	15
Chikane fortsætter efter samlivsbrud.....	17
Dorthe	18
Som kollega kan man gøre en forskel.....	18
Arbejdspladsen hjælper.....	19
Opfølgende kontakt	20
Esma	22
Sygemeldinger på grund af volden.....	22
Hjælp til at bryde ud af forholdet.....	23
Trusler om udvisning fra Danmark	24
Langvarige konsekvenser af volden	25
Sammenfatning og perspektivering.....	26
Volden påvirker arbejdslivet forskelligt	26
Betydningen af det at have et arbejde.....	27
Dårligt helbred og sygefravær	27
Forventninger til arbejdspladsen.....	28
Forventninger til kolleger - forståelse eller fordømmelse?	28
Forventninger til ledere og tillidsrepræsentanter - at turde tale om volden.....	29
Barrierer overfor at komme tilbage på arbejdspladsen	30
Bilag: Beskrivelse af Udsatteenhedens øvrige aktiviteter om voldsramte kvinders arbejdsmarkedstilknytning.....	32

Indledning

Der er mange gode grunde til at sætte fokus på partnervolds betydning og konsekvenser for voldsramte kvinders muligheder for at arbejde. Udover evnen til økonomisk at kunne forsørge sig selv og sine eventuelle børn, er tilknytningen til arbejdsmarkedet for mange voldsramte kvinder et væsentligt socialt netværk. Kontakten til arbejdsmarkedet er ofte en af de sidste relationer en voldsramt kvinde bryder. Det sociale netværk og den økonomiske frihed det giver at have et arbejde, gør det nemmere for en voldsramt kvinde at bryde ud af et voldeligt forhold og at forblive ude af et voldeligt forhold.

Desværre viser adskillige udenlandske undersøgelser, at der er en negativ sammenhæng mellem at være udsat for kontinuerlig partnervold og risiko for udstødning af arbejdsmarkedet. I en dansk kontekst foreligger der dog, på trods af et stigende fokus på arbejdsmarkedstilknynning i social- og beskæftigelsespolitikken, kun sporadisk viden om, hvordan partnervold direkte eller indirekte påvirker kvindernes muligheder for at passe et arbejde. Af den eksisterende viden i en dansk kontekst kan nævnes, at LOKK årsstatistikker for krisecentrene viser, at kun godt hver femte kvinde har en tilknytning til arbejdsmarkedet, mens det for den kvindelige befolkning som helhed er 68 %. Af befolkningsundersøgelsen SUSY 2000¹ fremgår det, at partnervold har en række indirekte negative konsekvenser for arbejdslivet som fx lavere selv vurderet helbred, større risiko for angst og depression, fysiske gener som mavepine og hovedpine, fravær og samarbejdsproblemer.

Nærværende arbejdsrapport præsenterer resultaterne fra en mindre pilotundersøgelse, der består af interviews med 5 voldsramte kvinder. Pilotprojektet skal ses som én blandt flere aktiviteter (se bilag 1) hos Udsatte-enheden i Styrelsen for Specialrådgivning og Social Service (tidligere VFC Socialt Udsatte) i arbejdet med at få mere viden om, hvordan partnervold påvirker voldsramte kvinders arbejdsliv.

Arbejdsrapportens formål er at producere ny kvalitativ viden om partnervolds betydning for voldsramte kvinders arbejdsliv. Ønsket har været at lade de voldsramte kvinder selv fortælle om, hvordan de har oplevet, at partnervolden har påvirket deres arbejdsliv, og om hvilke forventninger de havde til deres arbejdspladsers håndtering af dette. Dette har mundet ud i både gode eksempler, der kan være til inspiration for andre og eksempler, hvor kvinderne er blevet skuffet i forhold til deres forventninger til arbejdspladsen. Vi håber, at denne ny viden om, hvordan partnervold påvirker arbejdslivet, kan være med til at øge arbejdsmarkedets aktørers generelle opmærksomhed på konsekvenserne af partnervold, og derved at voldsramte kvinders muligheder for at fastholde eller genskabe tilknytningen til arbejdsmarkedet herigennem forbedres på sigt.

Der skal lyde en stor tak til de kvinder, der har ladet sig interviewe og som har givet os indblik i nogle svære perioder af deres liv. Også stor tak til LOKK kvindekris-

¹ Sundheds- og Sygelighedsundersøgelsen, Statens Institut for Folkesundhed, Helweg-Larsen og Sundaram 2005.

centre og til fagforeningen 3F for deres hjælp til at formidle kontakt til disse kvinder.

Metode

Datamaterialet består af 5 semistrukturerede kvalitative interviews af cirka 1- 1½ times varighed med voldsramte kvinder. I det semistrukturerede interview afdækkes på forhånd valgte temaer samtidig med, at der i interviewsituationen er åbenhed overfor, hvad der er vigtigt for den interviewede kvinde. Der er interviewet 3 kvinder med etnisk dansk baggrund og 2 kvinder med anden etnisk baggrund end dansk. Alle interviewene er foregået på dansk uden brug af tolk. Formålet med interviewene er at få ny viden om, hvilke konsekvenser partnervolden har for kvindernes arbejdsliv, hvordan volden påvirker kvindernes daglige arbejdsliv, hvordan arbejdssituationen påvirker volden mod kvinden i hjemmet, og hvilke faktorer, der henholdsvis hæmmer og fremmer muligheden for, at kvinden fortsat kan bevare eller genskabe tilknytningen til arbejdsmarkedet.

Indledningsvist forsøgte vi at få kontakt til en bred gruppe af voldsramte kvinder via en kort artikel om partnervolds betydning for arbejdsmarkedstilknytningen i 3Fs medlemsblad 'Fagbladet' i marts 2006. Artiklen med titlen 'Vold i hjemmet smitter af på jobbet' sluttede af med en opfordring til at melde sig som interviewperson. På trods af at Fagbladet sendes ud til cirka 350.000 medlemmer, gav dette kun en enkelt henvendelse fra en kvinde, der var villig til at lade sig interviewe.

De fleste af kontakterne til interviewpersonerne er kommet i stand gennem kvindekrisecentrene. Vi har eksplicit søgt efter kvinder, der var i arbejde mens volden stod på, og som også efterfølgende er i arbejde. LOKK krisecenterstatistik tyder på, at de kvinder, der søger på krisecenter, ikke er repræsentative i forhold til den kvindelige befolkning generelt, hvad angår fx arbejdsmarkedstilknytning. Da dette arbejdspapir imidlertid ikke er tænkt som en repræsentativ undersøgelse, men derimod som ny viden om området, mener vi ikke, at det har afgørende betydning for konklusionerne. Rekrutteringen af interviewpersoner gennem krisecentrene har haft den fordel, at det har været krisecentermedarbejderne, der har vurderet om kvinden, har været klar til at fortælle om sine oplevelser. Derudover har det sikret, at kvinderne har vidst, hvor de kunne henvende sig, hvis de fik behov for at tale med nogen efter interviewet.

For at skabe en så tryk interviewsituation for kvinderne som muligt, har vi spurgt kvinderne, hvor de helst vil interviewes. Nogle interviews er foregået i kvindernes hjem, nogle på det krisecenter, kvinden er tilknyttet, og et enkelt interview er foretaget i Udsatte-enhedens lokaler.

Interviewene er transskriberet og kvinderne er anonymiseret. Efter endt analyse er lydfilerne slettet og interviewene eksisterer derefter kun i anonymiseret form. Alle kvindernes navne er opdigtet og geografiske steder, nationalitet, præcis jobbeskrivelse eller andet, der kan føre til genkendelse af kvinderne, er enten slettet eller sløret.

Analyse af interviewene - De fem kvinder

I det følgende afsnit beskrives forskellige aspekter ved de fem interviewede kvinders oplevelser med sammenhængen mellem partnervold og arbejdsliv. Alle kvinderne har fortalt deres arbejdsplads, at de har været udsat for partnervold. Casene beskriver både tiden inden kvinderne har fortalt arbejdspladsen, at de har været udsat for partnervold, da de fortæller det og tiden efter. Derudover fremhæves kvindernes forventninger til henholdsvis ledelse, tillidsrepræsentant og kolleger, og der gives eksempler på, hvordan disse forventninger er blevet indfriet - eller ikke indfriet. De fem cases eksemplificerer, hvilken hjælp og støtte kvinderne selv mener, at de har brug for fra arbejdspladsens side i forbindelse med partnervold og giver hermed nogle billeder på, hvordan man kan forbedre indsatsen overfor voldsramte kvinder og i særlig grad, hvad arbejdsmarkedets parter kan gøre.

Der er foretaget en tematisk analyse af interviewene. Alle interviewene er blevet læst igennem adskillige gange, og er blevet kodet ud fra, hvilke tematikker kvinderne kommer ind på. Fokus i analysen af interviewene har været på at vise kompleksiteten i kvindernes fortællinger. I kvindernes fortællinger har der været tematiske overlap, men vi har i fremstillingen valgt at fremhæve enkelte tematikker hos hver af kvinderne – og udelade andre, hvis de er beskrevet tydeligere hos en af de andre kvinder. Præsentationerne af de 5 cases skal således komplementere hinanden.

Gennem de forskellige temaer beskrives de mange facetterede måder, partnervolden kan påvirke kvindernes arbejdsliv både direkte og indirekte og på kort og på lang sigt for herigennem at give en bedre forståelse af voldens konsekvenser.

Aisha

Aisha er 29 år gammel, og hun har en anden etnisk baggrund end dansk. Hun har 2 børn på 5 og 8 år, der har samvær med den voldelige far. Hun er nu fraskilt efter at have været gift i 9 år med en dansk statsborger, der udsatte hende for fysisk og psykisk vold – heraf 7 år som familiesammenført mens de boede i Danmark. Hun flyttede på krisecenter og har været sygemeldt på grund af volden i 3 måneder. Aisha er uddannet lærer i sit hjemland, mens hun i Danmark har haft anden beskæftigelse med børn. Hun har arbejdet på deltid de sidste 3 år.

Du er psykisk syg

Aishas mand udøvede psykisk vold², der gjorde Aisha usikker på, om hun var normal og derved usikker på sin selvopfattelse. Han forsøgte at bilde Aisha ind, at hun havde

² Psykisk vold kan f. eks. være en verbal trussel mod personen eller dennes nærtstående, en ydmygelse, psykisk tvang og andre former for integritetskrænkelser. Psykisk vold kan være mindst lige så krænkende, truende og skadende som fysisk vold i henseende til effekt. Ofte udøves den fysiske og den psykiske vold i samspil og herved forstærkes konsekvenserne af volden. Hvor de fysiske skader ofte kan hele, kan de psykiske skader som følge af volden være langvarige og kan strække sig ud over den periode, selve volden foregår.

personlige problemer, at hun var psykisk ustabil og psykisk syg. Han sygeliggjorde hende i en grad, så hun selv blev i tvivl om, hun faktisk var syg.

”Så begyndte han at køre på mig, at jeg skulle undersøges, at jeg var syg. Så gik jeg til undersøgelser. Rigtig mange.”

”Ja, jeg troede på, at jeg var syg, at jeg ikke var rask. Han sagde hele tiden til mig: ’du er mærkelig’, ’du er ikke rask’, ’du er ikke frisk’ og du er dit og dat.”

Aisha ville gerne indlægges på psykiatrisk afdeling, fordi hun til sidst selv troede, at hun var syg, men lægen mente ikke, der var noget galt med hende. Aisha fortæller også om, at hun oplevede, at hun havde fysiske problemer bl.a. med hjertet, og at hun besvimed i skolen. Aishas mand fik hende til at gå til rigtig mange undersøgelser af både hjerne og hjerte og for epilepsi, men hun fejlede ikke noget. Aisha siger, at hendes selvværd blevet bygget op igen, efter hun har været gennem de mange undersøgelser:

”Jeg er god nok, jeg fejler ikke noget.”

De nedgørende bemærkninger handlede ikke kun om hendes psykiske tilstand, de handlede også om hendes arbejde. Aisha fortæller fx, at hendes mand fortalte til andre, at:

”de penge hun tjener er noget pjat, hun går bare og morer sig i det arbejde”.

Derudover faldt der bemærkninger om, at hun ikke var god nok til noget:

”Altid skænderier om, at jeg ikke gjorde mit arbejde ordentligt, og jeg var ikke god kone mere og sådan nogle ting. Men han talte også meget nedgørende om min familie og om mit land. Og i det hele taget talte han meget nedgørende om mig foran andre mennesker.”

Bagtalelse af Aisha til hendes leder og veninder

Da hendes mand fornemmede, at hun snart ville gå fra ham, kom han oftere over på hendes arbejde. Her forsøgte han at spille flink og sød overfor hendes kolleger.

”Så prøver han at spille, at han er sød og flink foran mine kolleger, hvor han ligesom prøvede at kramme mig. Det kunne jeg simpelthen ikke lide, for det plejede han aldrig at gøre. Han plejede aldrig at kramme mig, og så det at han spillede, det var rigtig, rigtig irriterende.”

Efter Aisha tog på krisecenter kom hendes mand over på hendes arbejdsplads og bagtalte hende overfor hendes leder.

”Så snakkede han med min leder, og så bagtalte han mig rigtig meget (...) at jeg var en dårlig mor, at jeg var sådan en dårlig kone, at jeg var ikke et godt menneske.”

Heldigvis kunne hendes leder godt skelne mellem, hvad der var hendes medarbejder, og hvad der var mandens fremstilling. Den psykiske vold kommer således også direkte til udtryk i forhold til hendes arbejde. Det er ikke kun overfor Aishas leder, at manden bagtaler hende, det er også overfor hendes veninder:

”Han bagtalte mig meget til mine veninder, og til alle som jeg kendte. Sagde at jeg var psykisk syg, og at min familie er også psykisk syg.”

Aisha fortæller, at hendes veninder ikke har grebet ind:

”Altså nogle af dem har holdt afstand, men nogle af dem har ligesom sagt: ’Vi kender godt dig, og det er bare noget han siger’. Dem der holder afstand, de holder det af en helt anden grund. De vil bare ikke blande sig.”

Hun fortæller samtidig, at hendes mand virker rigtig flink på andre, men at han samtidig forsøger at afskære hende fra at have venner og derved have et socialt netværk, der ellers ville kunne bekræfte hende i, hvad der er normal adfærd både i deres parforhold og for Aisha.

”Når man møder ham, så er han rar og flink. Han virker som om, han er flink. Og han har respekt for kvinder, og han er en god far. Sådan virker han. Han er et menneske, der ikke ryger, og som motionerer og spiller musik, som har rigtig mange aktiviteter, gode netværk, arbejde. (...) men han har det der med, at han hele tiden prøvede at gøre sådan, at jeg ikke kunne være venner med nogen.”

Som en robot på arbejdet

Da Aisha begynder at gøre modstand mod det, der sker derhjemme, ignorerer manden hende endnu mere. Han taler nedgørende til hende eller taler slet ikke til hende. Når der spørges til, hvordan det påvirkede hende, fortæller hun, at det kun var i de perioder, hun ikke var sammen med sin voldelige mand, at hun kunne mærke, at det, der foregik i deres parforhold, var unormalt. Hun siger:

”Før var det sådan, at jeg ikke vidste, det påvirkede mig. Men jo mere vi var væk fra hinanden, så kunne jeg mærke, at det han gjorde var noget meget unormalt. Det påvirkede mig dårligt. Jeg begyndte at græde og var ulykkelig og ked af det. Jamen, det har jeg altid været i den periode, vi har været sammen. I de 9 år vi har været sammen, der har jeg hele tiden været ulykkelig.”

Aisha fortæller også om, at hun oplevede at være meget træt og depressiv. I perioder gik hun i seng, når hun kom hjem fra arbejde, mens børnene så måtte lege alene i stuen. Volden derhjemme påvirkede hendes arbejdsliv på den måde, at hun græd hver

dag på arbejdet. Men det er samtidig en kollega, der viser hende forståelse og omsorg, og som styrker hende i at bryde ud af det voldelige forhold:

”Der var en rigtig, rigtig sød kollega, en arabisk pige. Jeg sad foran hende og græd hver morgen, ½ time, og snakkede. Det var ligesom det, der holdt mig i live. (...) hun lyttede til mig, og hun forstod min situation. Og så sagde hun, at jeg ikke skulle finde mig i det. Når jeg fortalte hende, at han gør sådan nogle ting, så sagde hun, at det lød meget sygt – at det ikke er normal adfærd. Så søgte jeg separation.”

Aisha er meget påvirket af volden på arbejdet. Udover at hun græder hver dag, påvirker volden også hendes daglige arbejde. Hun kan ikke finde ro, og hun prøver at håndtere sin stress ved at gøre mange ting på én gang, at have mange aktiviteter i gang på arbejdet og hele tiden skifte aktiviteter med børnene. Når Aisha skal beskrive tiden med vold, siger hun:

”Jamen, hvordan jeg gik på arbejde, eller hvordan jeg kom på arbejde. Jeg kan ikke huske det. Det var helt stresset. Ikke at jeg var stresset og sådan. Det var mere, at jeg var sådan ligesom en robot; tog børnene afleverede dem og gik på arbejde.”

Når Aisha ser tilbage, oplever hun den tid på arbejdet som meget kaotisk sammenlignet med hendes arbejdsdag i dag, hvor hun oplever sig selv som mere rolig og nærværende.

”Når jeg er her, så er jeg her med min sjæl og mine tanker - med det hele. Jeg er til stede. Sådan har det ikke været før. Der har jeg været meget fraværende. Da tænkte jeg på nogle andre ting, og så lavede jeg nogle andre ting. Jeg har fået meget mere ro.”

Bente

Bente er 35 år og uddannet som social- og sundhedshjælper. Hun har de sidste to år arbejdet med børn. Hun har været gift med en voldelig mand i 6 år. Sammen har de en søn på 4 år. Volden forværres af mandens alkoholproblem. Bente har arbejdet under hele perioden, mens volden har stået på. Hun bliver først sygemeldt, da hun flytter på krisecenter og angiver i første omgang personlige problemer som årsagen til sygemeldingen. Efter 1 uge ringer hun til sin leder og fortæller, at hun er flyttet på krisecenter på grund af partnervold. På interviewtidspunktet er Bente tilbage på sit gamle arbejde med en 2 måneders deltidsygemelding, så hun arbejder 30 timer om ugen. Hun skal kort tid efter interviewet op på fuld tid igen.

At holde volden hemmelig

Inden Bente tager på krisecenter, har hun ikke fortalt til nogen, at hun bliver udsat for vold derhjemme.

”Jeg havde ikke nogen at snakke med det om. Jeg gik med det for mig selv og havde gået med det i mange år. Heller ikke min mor og far, ikke nogen.”

Bente beskriver det som, at det på den ene side var enormt hårdt ikke at kunne fortælle til nogen, hvad der egentlig foregik derhjemme, men at arbejdet netop derfor også samtidig fungerede som et fristed for hende.

Forestillingen om kollegernes reaktioner er en væsentlig barriere for Bente for at fortælle om, hvad der foregår i hjemmet. Bente siger, at hun synes, at det var pinligt:

”Fordi jeg vidste godt, hvad folk ville sige til mig: ’Jamen så gå dog fra ham’. Det vidste jeg. Det ville jeg selv have gjort. Men det er nemmere sagt end gjort. Så det var lidt, at jeg vidste – også for min søn - at det var pisse forkert at blive i det skide forhold. Men derfra til at tage springet og turde hoppe ud i det, du ikke ved, du skal ud i.”

Bente har flere gange forladt manden et par dage, hvorefter han har lovet bod og bedring, men volden er fortsat. Bente fortæller, at hun udover frygten for omgivelsernes reaktioner heller ikke vidste, hvor hun kunne henvende sig for at få hjælp, og hun ikke kunne overskue, hvad der skulle blive af hende, hvis hun brød forholdet. Hun var bange for at blive stemplet af folk, hvis hun bad kommunen om hjælp, for hun syntes selv, at det er pinligt at skulle op på kommunen. Også hendes forestilling om, at krisecentre var et værre sted, var en barriere for, at hun kunne søge hjælp der.

Bente beskriver således en række forskellige barrierer for, at hun kunne bede om hjælp fra omverdenen til at komme ud af det voldelige forhold. Hendes fortælling understreger vigtigheden af, at kendskabet til de faktiske hjælpemuligheder udbredes.

Søvnmangel giver sygemeldinger

Partnervold kan indvirke på kvindernes mulighed for at passe et arbejde på mange forskellige måder. Bente fortæller om, hvordan volden – eller den potentielle trussel om vold – havde alvorlig betydning for hendes evne til at klare et almindeligt arbejde. Særligt fortæller Bente, at søvnmangel var en væsentlig årsag til, at hun måtte sygemelde sig fra arbejde:

”Jeg har selvfølgelig haft en del små sygemeldinger, hvor jeg ikke har fået særlig meget nattesøvn. Hvor jeg bare måtte melde mig syg (...) fordi jeg simpelthen var brugt op.”

Årsagen til den manglende nattesøvn er, at hun aktivt er blevet holdt vågen på grund af volden:

”Der kunne fare en djævel i ham: så måtte jeg ikke sove oppe i sengen. Så kunne jeg få lov til at sove på gulvet, uden dyne. Så blev jeg sparket ud af sengen.”

Men det kan også være den potentielle trussel om, hvad der kan ske, der gør, at hun ikke tør lægge sig til at sove, før manden er kommet hjem og er faldet i søvn.

”Jeg turde ikke lægge mig til at sove. Han gik jo i byen. Til sidst stod det på 4-5 dage om ugen. Jeg turde ikke lægge mig til at sove før, han kom hjem, og før han lå i sengen. Fordi jeg har haft brændemærker og (...) Så jeg turde simpelthen ikke lægge mig til at sove, før jeg vidste at han lå i sengen og sov. Nu kunne han ikke brænde vores lejlighed af. Nogen gange kunne jeg kun få tre timers søvn. Jeg skulle både sørge for at han kom op og på arbejde, og jeg selv og min søn kom af sted. Og så det ikke at kunne snakke med nogen om det. Total facade. Jeg følte ligesom, det var mig, der var galt på den. Det havde jeg fået af vide i mange år: At jeg var hysterisk”.

Vores tillidsrepræsentant ringede slet ikke

Bente har haft en forventning om, at hendes tillidsrepræsentant ville forholde sig aktivt til det, at Bente har været udsat for vold fra sin ægtefælle. Hun er derfor skuffet og undrer sig over, at hendes tillidsrepræsentant ikke har kontaktet hende og fulgt op på, hvordan hun har det:

”Jamen jeg synes bare det er underligt. Hvis jeg selv sætter mig ind i den situation, jo bedre personalet har det, jo bedre arbejdsplads bliver det selvfølgelig også. (...) Jeg har selvfølgelig heller ikke spurgt hende hvorfor. Men det har bare undret mig at, hun ikke har ringet mig op, har spurgt mig, hvordan det gik og sådan noget. Jeg skal ikke kunne sige hvorfor. (...) Det havde nok også været nemmere, hvis jeg havde haft kontakten til hende, og hun så kunne være gået videre til mine kollegaer med det, jeg sagde, der var okay at gå videre med. Om man kan forven-

te det af en tillidsmand, det ved jeg sgu ikke. Men det har bare undret mig at, hun ikke har bragt det mere på banen.”

Bente begrundet bl.a. sin undren med, at de på arbejdspladsen har beskæftiget sig meget med sorg og kriser, og at de faktisk har en såkaldt kriseplan. Det er således ikke uvant for arbejdspladsen at beskæftige sig med svære emner, som ikke har direkte relation til arbejdspladsen.

Langvarige psykiske konsekvenser af partnervolden

Bente fortæller, at volden også har påvirket hende meget, efter hun flyttede fra den voldelige ægtefælle. Hun fortæller, at hun i den første tid på krisecentret havde svært ved at sove og havde en masse uro i kroppen, og at hun havde meget svært ved at koncentrere sig:

”Jeg kunne ikke se fjernsyn det første halve år. Jeg kunne godt sidde og se det. Men jeg fik ikke noget ud af det (...) jeg kunne slet ikke læse i et ugeblad. Jeg kunne købe et ugeblad, jeg kunne kigge i det og så lægge det væk. Jeg kunne slet ikke.”

Inden Bente flyttede på krisecenter, beskriver hun sig selv som en, der godt kunne lide at høre nyheder og læse tekst-tv og bøger. Hendes koncentrationsproblemer har derfor været en stor omvæltning for hende. På interviewtidspunktet er det et lille år siden, at Bente flyttede på krisecenter, og hun mærker fortsat de psykiske konsekvenser af volden. Hun kan fortsat opleve pludselig at blive meget ked af det kombineret med en fysisk reaktion, der kan vare op til flere timer:

”Det kommer helt nede fra benene, og så kommer det helt op i kroppen. Jeg kan skifte fra det ene sekund til det andet. Det er lidt svært at forklare. Og så kan jeg blive ked af det, rigtig ked af det. Så har jeg igen den der uro, hjertebanken. Den kommer, og jeg kan ikke sige, hvornår den kommer.”

Bente fortæller også, at hun nogle gange bryder sammen, og pludselig ikke kan mere. At Bente fortsat har psykiske mén efter partnervolden, forsøger hun at holde for sig selv. Hun vil gerne opretholde en facade af at være stærk:

”Folk skal ikke se mig svag. Så sidder jeg derhjemme og ryger helt ned og får ondt af mig selv og får alle de der skide tanker op.”

Lang tid efter Bente er brudt ud af det voldelige ægteskab, oplever hun således fortsat konsekvenser af volden, der indvirker på hendes hverdagsliv og arbejdsliv.

Camilla

Camilla arbejder i en stor virksomhed, hvor hun er meget ude at køre alene. Det gjorde hun også, da hun var udsat for ét meget voldsomt voldeligt overfald fra sin kæreste, hun på det tidspunkt boede sammen med. Volden fandt sted efter at hun havde bedt ham flytte. Hun gik fra kæresten efter overfaldet, men i en lang periode derefter har han generet hende bl.a. ved at sige til kommunen, at hun er en dårlig mor, så en sagsbehandler har besøgt hende. Camilla har en søn på 8 år, som den tidligere voldelige kæreste ikke er far til.

Vigtigheden af at turde tale om partnervold på arbejdspladsen

Efter overfaldet ringede Camilla til sin arbejdsplads og fortalte, hvad der var sket. Den første uge efter overfaldet var hun sygemeldt. Derefter tog hun selv ned på arbejdet igen, men hun syntes ikke, at hendes leder tacklede det særlig godt:

”Jeg var sygemeldt 1 uge efter overfaldet, og så kommer jeg ned på arbejdet igen, og så min boss – jeg havde det fandeme skidt der efter en uge ikk’? – og så siger han til mig: ’gå hjem’. Der er en af mine kollegaer, der siger til mig: ’kom lige ind og få en kop kaffe, så kan vi lige snakke lidt’. Og jeg græder stadig 1 uge efter, det her er sket, og så kommer min boss, og så siger han til mig: ’gå hjem’. Så siger jeg bare: ’Det vil jeg ikke, jeg vil fandeme i gang igen’.”

Camilla er et eksempel på en kvinde, der har brug for, at arbejdspladsen kan rumme, at hun kommer tilbage på arbejde, selvom hun fortsat er påvirket af volden, og derfor formentligt ikke i den første tid kan arbejde på samme vilkår som inden overfaldet.

Camilla oplever, at hendes leder har berøringsangst med at tale om partnervold, selvom Camilla selv har fortalt åbent om, at hun er blevet overfaldet af sin kæreste:

”Han [lederen] blev da så forskrækket, at han ikke kontaktede mig. Hvis jeg ringer i morgen, og siger jeg er syg, så ringer han til mig kl. 8 og spørger, hvornår jeg er rask igen. Han turde ikke henvende sig.”

”Men at han bare ikke tør henvende sig, når det så virkelig brænder på. Hvis han så bare havde givet mig opmærksomheden på det tidspunkt måske, ’hvordan går det, er der noget, vi kan hjælpe med?’.”

Det er Camillas oplevelse, at det er fordi, det handler om partnervold, at hendes leder slet ikke reagerer. Hun understreger flere gange, at de er så pressede på arbejdspladsen, at de sjældent melder sig syge, fordi det så er kollegerne, der skal løbe hurtigere. At lederen normalt er over dem, hvis de har fravær fra arbejdspladsen, gør kontrasten stor for Camilla. Hun giver udtryk for, at hun netop havde brug for opmærksomheden, da hun kom tilbage efter sin sygemelding – ikke når hun bare er almindelig syg. Camilla udtrykker således ønske om, at de på arbejdspladsen skal turde tale om volden og turde spørge til, hvordan hun har det.

Behov for hurtig information om hjælpemuligheder

Det viser sig, at der i virksomheden er en mulighed for, at medarbejderne kan modtage gratis psykologhjælp ved krise. Det får Camilla at vide 2 måneder efter overfaldet. Denne mulighed er Camilla rigtig glad for, og hun synes, at det har hjulpet hende meget, men hun undrer sig over, at hendes leder ikke fortæller hende om ordningen med det samme:

”Jeg synes i hvert fald, at min leder skulle have gået hen til mig fra starten. Eller lige have ringet til mig måske dagen efter eller to dage efter, jeg ringer og siger det, som det er. Så kunne han godt have ringet og sagt: ’Ved du hvad, vi har altså muligheder for at hjælpe her’.”

Der kan være mange grunde til, at Camillas leder først gør hende opmærksom på virksomhedens psykologordning efter 2 måneder. Uanset baggrunden er pointen, at medarbejderen udtrykker et stort ønske om at blive oplyst om de eventuelle hjælpemuligheder med det samme.

Ændret forhold til kollegerne

Kollegernes reaktioner på, at Camilla har været udsat for partnervold, har haft indflydelse på deres forhold. Camilla siger på den ene side, at hun har et rigtig godt forhold til sine kolleger, og at det er vigtigt for hende:

”Jeg har simpelthen nogle gode kollegaer, og jeg glæder mig hver morgen til at komme på arbejde. Der er ikke én, jeg ikke bryder mig om. Selvfølgelig er der nogen, jeg taler mere med end andre.(...) Det er nogle dejlige piger. Og når jeg bor alene, så er det altså vigtigt.”

Samtidig fortæller hun også, at kollegernes reaktioner på, at hun har været udsat for partnervold, har haft betydning for deres relation, så hun ikke længere ser sine kolleger privat:

”Da hun så går hen og siger, at det var min egen skyld, og det skulle jeg nærmest have ladet være med. Der er det egentlig, at jeg har trukket mig lidt tilbage. Det vil jeg sige, jeg hygger mig med dem derovre, men nu ser jeg ikke nogen af dem privat mere. Det gør jeg ikke.”

”Vi har altså heller ikke det samme venskab, efter det er sket. Nej, det har vi ikke”.

Camilla fortæller også, at efter hun er startet på arbejde igen har fået en ny rute, så hun ikke kan nå tilbage til frokost med de andre. Hun får heller ikke længere en sms fra sine kolleger om, hvornår de spiser frokost.

Camilla oplever ikke at have fået særlig meget støtte fra sine kolleger efter overfaldet. Tværtimod oplever hun, at kollegerne synes, at det er hendes egen skyld, at hun har været udsat for vold:

”Ja, der er nogen der har sagt: ’Ej, sådan nogle mænd gider vi sgu ikke, du skulle bare have...’. Ja, det skulle jeg også have gjort, men jeg var jo ikke klar over, at det ville ende på den måde. De andre bliver også skilt og alt det der. Men måske har jeg bare sagt, hvordan det skete, men ’sådan et dumt svin, og hvorfor i alverden...’, ja, jeg følte egentlig, det var min egen skyld.”

Men som Camilla antyder, føler hun på den ene side, at kollegerne har ret i, at det er hendes egen skyld. Voldsramte kvinder har ofte nemt ved at føle skyld over, at de har været udsat for vold, selvom ansvaret for volden altid ligger hos den voldsudøvende part. På den anden side forsøger hun samtidig at holde fast i, at hendes kolleger ikke har grund til at pege fingre af hende, både fordi hun faktisk ikke har kunnet forudse, at partneren ville være voldelig, og fordi andre også bliver skilt og derved har fejlvurderet deres parforhold.

I Camillas historie bliver det tydeligt, hvad det betyder, når kollegerne ikke forstår, hvad det vil sige at have været i et voldeligt parforhold. Vold i familien er omgærdet af mange myter og forestillinger – både om dem, der udøver volden og om dem, der udsættes for volden. I disse forestillinger forsimples virkeligheden ofte, og kvinden bliver direkte eller indirekte gjort ansvarlig for, at volden er sket. Eller i det mindste, burde hun have set det komme. I trangen til at lægge afstand til den voldelige mand glemmes det nogen gange, at han også har gode sider, og at der også kan have været meget godt i parforholdet. Fx fortæller Camilla om sine kollegers manglende forståelse af hendes parforhold:

”De har ikke forstået det der med, at han var min bedste ven, at vi havde et tæt forhold, og at han var en god mand for min søn. At det så lige pludselig kapper over, og det så lige pludselig er min skyld...nå, var det det? Jeg vidste ikke det kom, det havde jeg simpelthen ikke troet, fordi det ikke var noget, der var sket før.”

Ligeledes undrer Camilla sig meget over, at hendes kolleger ikke følger op på, at hun har været udsat for partnervold. Hun føler ikke, at de viser interesse, men tværtimod, at de synes, at det er irriterende, at hun har skullet have fri for at gå til fx retsmøder i forbindelse med overfaldet:

”Jeg er overrasket over, hvor lidt interesse der er fra mine kollegers side, når det så kommer frem. Også retssagen den er først afsluttet nu, det er så et år siden, ikk’?, og jeg har skullet have fri til at gå til retsmøder. ’Ej, skal du have fri igen, ej, hvad nu? Ej, skal du nu rende igen?’ Så må jeg tage en fridag, fordi jeg skal derind, og så mangler de en. Så det var nærmest mere irriterende. Eller jeg var en belastning for dem. Og det har sgu da ikke været andet end 4 gange, at jeg skulle derind, vel?. Og så ender det med, han får jo ikke en skid – 6 måneders betinget.”

Camilla efterspørger, at kollegerne også nogen tid efter overfaldet spørger til, hvordan hun har det, og ikke blot lader som om, at alting er uforandret.

Chikane fortsætter efter samlivsbrud

For Camilla har et efterspil af volden været, at hendes tidligere partner har truet hende med at få hendes søn fjernet. Han har sendt brev til kommunen om, at hun er en dårlig mor, og at hun har snydt med sin boligsikring. Det betyder, at Camilla bliver kaldt til møde med socialforvaltningen, hvor de også kontrollerer hende for at tage stoffer og drikke alkohol. Sønnens skole blev ligeledes kontaktet af kommunen i forbindelse med deres undersøgelse af hende som mor. For Camilla er dette en stor psykisk belastning, der kommer efter parforholdet er afsluttet. Derudover er det en stor belastning ikke at vide om sagen er afsluttet. Hun siger bl.a. at:

”Jeg var hamrende nervøs, fordi jeg var blevet anklaget.”

”Og det var altså før sommerferien sidste år. Jeg har ikke hørt fra kommunen siden. Men så har jeg stadigvæk gået med den stress der hele året, om den sag aldrig bliver afsluttet. Jeg har ikke hørt fra dem siden, og det giver mig sgu egentlig også stress, at jeg ikke får tilbagemelding fra kommunen. Jeg har selv tænkt på bare at ringe til kommunen og spørge, om jeg stadig er under opsyn. Men det er et år siden, og de har bare ikke reageret siden. Der har sgu været meget stress der, efter det her.”

Dorthe

Dorthe er 47 år og har 2 børn på 12 og 17 år med sin voldsudøvende mand. Hun har arbejdet på samme fabrik i 20 år med meget skiftende arbejdstider. Dorthes mand har aldrig arbejdet. Dorthe har været udsat for fysisk og psykisk vold fra sin mand periodvis gennem hele deres samliv. Derudover har Dorthes mand overtalt banken til – mod Dorthes vilje - at han har adgang hendes konto og derved hendes løn. Volden er eskaleret gennem de senere år, og Dorthe har nu brudt med manden.

Dorthe har været på krisecenter 2 gange. Hun er blevet flyttet fra et krisecenter til et andet, fordi hendes voldelige mand fandt ud af, hvor hun opholdt sig med det yngste af børnene. Hun har afbrudt kontakten med den ældste søn, fordi han bliver manipuleret af faderen til at fortælle, hvor hun opholder sig. Sønnen har ligeledes prøvet at presse penge af Dorthe.

Dorthe har mange helbredsmæssige problemer som bl.a. for højt blodtryk, som har givet hende flere sygdomsmeddelinger. Hun har samlet været sygemeldt fra arbejde i 5 måneder på grund af, at hun er taget på krisecenter. Hun er på interviewtidspunktet tilbage på sit tidligere arbejde med en deltidssygemelding samt andre arbejdstider.

Som kollega kan man gøre en forskel

Dorthes historie er et eksempel på, hvordan der ind imellem skal meget lidt til, for at en voldsramt kvinde finder modet til at bryde ud af det voldelige parforhold, nemlig det, at en anden tør give udtryk for sin bekymring og omsorg:

”Og det var faktisk en kollega, der vækkede mig, og det var så lidt, der skulle til. Jeg var sygemeldt, fordi jeg havde for højt blodtryk og problemer med hjertet, altså jeg havde næseblod, og det var virkelig pga. det derhjemme. Og jeg tror, at jeg havde været væk i en uge, og så ringer hun til mig, og så siger hun, at vores mester havde bedt hende om at ringe 4-5 gange, og så var hun lige som blevet bekymret. Hun syntes, at det var noget mærkeligt, at han bad om, om hun ikke lige kunne ringe og spørge til, hvordan jeg har det. Det var faktisk den telefonsamtale, der gjorde at jeg gik.

Interviewer: *Hvad sagde hun? Hvad var det, der gjorde det?*

Hvordan jeg havde det. Det var det, der skulle til. Og så lige pludselig: Gud nej. Så siger hun: ’Er der noget galt?’ Det var det der skulle til. Omsorg. Det var ligsom, det der med, Gud, hvor jeg har gået med den hårde skal. Og jeg sagde også til hende, fordi jeg begyndte simpelthen at tudbrøle, jeg var jo derhjemme. Jeg sagde simpelthen, at jeg ikke kunne snakke nu. Han hørte det også derinde, han sad i stuen, og så for han op, og han brølede og stod og råbte og skreg, at det ene og det andet. Og min kollega sagde også til mig: ’Se at kom ud og væk’. Hun sagde: ’Jeg er virkelig bekymret, når jeg lægger det her rør, hvad han gør ved dig’. Men jeg vidste så også, at hvis han var hjemme, så kom

jeg ikke ud af døren. Så om aftenen ved 19-tiden ringede telefonen, og det var én eller anden, som han kender, som spurgte, om de skulle mødes. Og så tog han vores ældste søn med. Han vidste godt ligesom hele tiden... at det var... jeg skulle ikke have begge børnene, fordi så havde jeg taget begge børnene med. Så ringede jeg til min kollega, og sagde: 'Ved du hvad, nu går jeg altså'."

Også efter Dorthe er kommet tilbage på arbejde efter krisecenteropholdet, oplever hun, at kollegerne støtter hende og giver hende plads til at komme over volden og bruddet med den voldelige mand. Hendes team-kolleger ved, at hun har været udsat for vold af sin mand:

"Jeg tog mig i nakken og gik på arbejde, men ellers var det noget andet, jeg havde lyst til. Simpelthen at lægge mig under dynen. Men jeg gjorde det. Og det var også det, der er det gode. Det kan jeg jo se, jeg kan have dage, hvor jeg kan komme på arbejdet, og det er næsten med tudefjæs. Og så tager mine kolleger sig af mig. Men det er ikke sådan, at jeg står med tudefjæs hele tiden, fordi så kan jeg komme og være ked af det, og så er der en eller anden, der kan komme og sige et eller andet, ja og så har man det godt."

"Det betyder meget at komme ud i den der dagligdag og hverdag. I stedet for at du hele tiden sidder med problemerne og spekulerer, og det kører."

Det betyder meget for Dorthe, at hende kolleger kan rumme, at hun kommer på arbejde også de dage, hvor hun ikke har det særlig godt. Dette er med til at gøre, at Dorthe kan magte sit arbejde på trods af situationen.

Arbejdspladsen hjælper

Dorthe var sygemeldt en måned med for højt blodtryk og hjerteproblemer, inden hun kontaktede sin tillidsrepræsentant og fortalte, at hun var taget på krisecenter på grund af vold. Hun oplevede, at hendes tillidsrepræsentant reagerede på denne oplysning og handlede aktivt i forhold til den:

"Det var faktisk en positiv reaktion, fordi han ville gå over og tale med personalechefen. Og var der noget han kunne hjælpe med, så skulle jeg bare ringe ham op. Jeg fik hans mobilnummer. Og han spurgte mig også, om jeg var interesseret i, at de kom herud på krisecentret, så vi kunne mødes og snakke sammen, hvis der var noget de kunne hjælpe mig med og gøre det ene eller det andet. Og det gjorde vi så, de kom også herud."

Tillidsrepræsentanten er altså ikke berøringsangst over for, at hun er taget på krisecenter og tilbyder sammen med en ledelsesrepræsentant at tage ud på krisecentret for at tale med hende om hendes situation og lægge en plan for fremtiden i forhold til hendes arbejdsliv. Det er også bemærkelsesværdigt, at tillidsrepræsentanten med det samme får sagt, at hun ikke skal bekymre sig om sit arbejde. Herved anerkender ar-

bejdspladsen, at Dorthe har brug for tid og ro til at samle sig ovenpå bruddet med manden, samtidig med at de holder fast i, at hun skal tilbage på arbejde.

”Og de sagde til mig, at jeg skulle ikke tænke på min arbejdsplads med fyring, jeg skulle tænke på at komme op og videre. Og det sidste jeg skulle tænke på var mit arbejde, for det ville ikke blive noget problem.”

Dorthe har efter sin 5 måneders sygemelding en aftale med personalechefen om at komme til et møde på virksomheden om sin situation. Dorthe troede ikke, at mødet skulle handle om, hvornår hun skulle starte på arbejde igen, men det syntes personalechefen:

”Og da vi så sidder og taler sammen, så siger hun til mig: ’Jamen hvad så?’ Jamen, min kalender, siger jeg så. ’Jamen hvad så med næste uge?’ Og så kunne jeg godt mærke, ok. Halvdage, sagde hun – det behøver ikke at være en mandag, du starter. Tirsdag kl. 8, så har du heller ikke en hel uge, og så kan du ligesom komme ind i tingene.”

Selvom Dorthe føler sig presset til at starte på arbejde, inden hun selv føler sig helt klar, så er hun efterfølgende rigtig glad for, at hun fik det skub til at komme i gang igen. Det kan være rigtig svært at komme tilbage til en arbejdsplads, når man som Dorthe har været sygemeldt i næsten et halvt år:

”Og da jeg startede tirsdag, der havde jeg det faktisk sådan, at da jeg gik ind ad porten derude og tænkte ’Yes, jeg er kommet tilbage’. Jeg gik over til hende, jeg gik virkelig over til hende, da jeg havde været i gang i en uge, og så sagde jeg til hende: ’Tak, tak fordi jeg fik det skub’. Fordi ellers var jeg ikke kommet i gang igen med at arbejde. Det var jeg ikke.”

”Men alligevel, jeg ville det 100 % gerne, men jeg kunne bare ikke selv, for det var ligesom, at det kunne vente, og det var enormt svært.”

Dorthe har fået lov til at få andre arbejdstider, og hun er på nedsat tid med sygedagpenge. Dette er dels af hensyn til, at Dorthe fortsat arbejder på at komme sig over volden, og også af hensyn til, at hendes yngste søn ikke skal være for meget alene hjemme. Det er også derfor, at hun som den eneste i sit team er blevet fritaget fra aftenvagterne. Dorthe møder således senere end sine kolleger og går tidligere. Udover den udstrakte hensynstagen til hendes arbejdstider forsøger virksomheden også at hjælpe hende med hendes boligproblem. Virksomheden har fx skrevet et støttebrev til et boligselskab for at prøve at skaffe hende en bolig på den såkaldte fleksible liste til borgere med arbejde i kommunen. Udover at det er en konkret hjælp, er det også udtryk for omsorg og omtanke i forhold til den situation, hun befinder sig i.

Opfølgende kontakt

Dorthe har under hele sit krisecenterophold haft løbende kontakt til arbejdspladsen. Aftalen har i den sidste periode været, at hun skulle ringe til arbejdspladsen hver 14. dag, ellers har arbejdspladsen ringet til hende for at høre, hvordan det går. Efter Dor-

the er startet på arbejde igen, har hun fortsat løbende kontakt med sin fællestillidsrepræsentant:

”For en måned siden kom fællestillidsmanden forbi, og spurgte mig om, hvordan det gik. Og da sagde han til mig med det samme, at grunden til, at han kom og spurgte mig, hvordan jeg havde det, ikke var for at presse mig til gå op i tid.”

Tillidsrepræsentanten tydeliggør, hvad formålet er med samtalen – at det ikke er for at få hende op i tid, men for oprigtigt at høre, hvordan det går med hende. Dorthe oplever dette som positivt og som udtryk for, at arbejdspladsen fortsat vil forsøge at støtte hende i at fastholde arbejdet.

Dorthe er den af kvinderne, der har modtaget den mest omfattende støtte fra sin arbejdsplads. Hun har også en meget positiv opfattelse af arbejdspladsens håndtering og hjælp.

Esma

Esma er 31 år og har to børn på 1½ og 5 år med sin voldelige ex-mand. Esma har i dag forældremyndigheden over børnene, og der er ikke samvær med den voldelige far. Esma har anden etnisk baggrund end dansk og blev familiesammenført med en dansk statsborger, som hun mødte og blev gift med i sit hjemland. Esmas mand har drukket meget alkohol og været meget væk fra hjemmet, hvilket påvirkede Esmas muligheder for at passe sit arbejde. Hun boede sammen med ham i 4 år, inden hun fandt ud af, at hun kunne få en selvstændig opholdstilladelse³, hvorefter hun brød forholdet til ham.

Esma har arbejdet som rengøringsassistent, mens hun har været udsat for fysisk og psykisk vold – herunder mange trusler, bl.a. om at blive sendt ud af landet - af sin mand. Derudover har Esmas mand forhindret hende i at have egne venner i Danmark. Det er Esmas mand, der har tvunget hende til at tage et rengøringsjob, selvom Esma selv hellere ville på sprogskole, så hun kunne lære dansk og få en dansk uddannelse, da hun ikke har papir på sin uddannelse fra hjemlandet.

Esma har været på krisecenter 2 gange, og hun fødte sit yngste barn under sit andet krisecenterophold. Esma er i dag uden arbejde og går på sprogskole.

Sygemeldinger på grund af volden

Selvom det er Esmas mand, der vil have, at Esma skal arbejde, vanskeliggør han hendes muligheder for at kunne passe sit arbejde. Esmas mand tager i weekenden ofte i byen fredag aften og drikker og kommer først hjem søndag aften eller tidligt mandag morgen, og så tør Esma ikke lade ham være alene med deres barn. Derfor er hun ofte nødt til at sygemelde sig fra arbejde og lyve om årsagen til sygemeldingen af frygt for at miste sit arbejde:

”Men jeg passede heller ikke mit arbejde godt. Nogle gange kom han ikke hjem, så blev jeg nødt til at passe min datter, for jeg starter kl. 6 om morgenen. Hvis han ikke kommer hjem, kan jeg ikke gå på arbejde. Så ringer jeg og siger, at jeg er syg for ikke at miste mit arbejde. Jeg kan ikke sige til dem, at jeg skal passe mit barn, for så bliver jeg fyret. Så jeg var nødt til at lyve for ikke at miste mit arbejde.”

Men Esmas leder har spurgt til, hvorfor hun så ofte er syg om mandagen og har bedt hende komme med en sygemelding fra lægen:

”Min chef kunne godt se, at jeg tit var syg om mandagen. Det kunne han ikke forstå. Jeg sagde, at jeg bare var syg. Hvis jeg siger det, kan jeg godt risikere at blive fyret.”

³ Esma er familiesammenført efter den tidligere lovgivning, hvor man kunne få en selvstændig opholdstilladelse efter 3 års samliv i Danmark. I dag kræves der 7 års samliv.

Udover de mange sygemeldinger ringede manden også ind imellem til hende i arbejdstiden og bad hende komme hjem og hente deres barn, som han passede, mens hun var på arbejde. Så blev hun nødt til at gå fra arbejdet med det samme – også selvom hun ikke var færdig med sit arbejde. Esma har også oplevet, at hendes mand har opsøgt hende på arbejdspladsen. Når Esma arbejder om lørdagen, har hun fået lov til at tage sit barn med. Men ind imellem kom hendes mand, mens han var fuld, og hentede barnet med hjem. Det er Esma meget utryg ved, så de dage kunne Esma ikke gøre sit arbejde godt, fordi hun var nødt til at skynde sig efter ham, så han ikke var alene med barnet. Det er således ikke den fysiske vold Esma er udsat for, der påvirker hendes arbejdsliv, men trusler om vold og ikke mindst trusler om, at hun vil blive sendt ud af Danmark uden barnet, hvis ikke hun gør, som han siger, der gør, at Esma har svært ved at passe sit arbejde.

Esma skal både arbejde (hendes mand tjener ingen penge), og passe familien på samme tid. Esma oplever det som en stor belastning, at hun hele tiden er bange for at miste sit arbejde samtidig med, at hun er meget bange for sin voldelige mand. Selvom manden på flere måder vanskeliggør Esmas muligheder for at passe sit arbejde godt, er det ham, der ønsker, at hun skal arbejde og tjene penge.

Hjælp til at bryde ud af forholdet

Esma er et eksempel på, hvordan arbejdspladsen kan hjælpe en voldsramt kvinde med at bryde ud af det voldelige forhold. Det er en kollega, der fortæller hende, at hun kan gå til politiet og få hjælp, hvis hun er udsat for vold. Manden truer Esma med, at han som dansk statsborger kan sende hende ud af landet og tage barnet fra hende, hvis ikke hun gør som han siger. Det er oplysningen om, at denne trussel er falsk, og at hun kan få en selvstændig opholdstilladelse, der giver hende modet til at flytte fra ham. Esma fortæller sin leder, at hun er udsat for vold derhjemme, og lederen hjælper hende med at tage kontakt til kommunen, så hun kan komme på krisecenter. Dette er Esma meget glad for, da hun på daværende tidspunkt ikke taler så godt dansk, og hun finder det svært at få hjælp fra kommunen, bl.a. fordi hun hele tiden får ny sagsbehandler. Lederen sørger også for, at hun fx får lov til at gå fra arbejde før tid, så hun kan nå at tale med politiet om sin opholdstilladelse inden det tidspunkt, hendes mand forventer hende hjemme på:

”Og da jeg skulle til politiet – jeg havde snakket med en leder på stedet, og hun sagde, at jeg godt kunne gå. Så de støttede mig og hjalp mig, så jeg gik før tid. Og det var medarbejderne, der tog alle kopperne i opvaskemaskinen og ryddede op efter mig, så jeg kunne gå før tid. Jeg var bange, fordi jeg ikke kunne lave nogen ting efter arbejde. Jeg havde et kvarter. Klokkeren 13.00 skulle jeg være hjemme.”

Da Esma flyttede på krisecenter fik hun orlov fra arbejdet uden løn. Herved skulle hun ikke bekymre sig om at miste sit arbejde. Lederen siger også til Esma, at de godt har kunnet mærke, at hun havde problemer, selvom hun ikke tidligere har sagt det direkte. Esma oplever, at hendes arbejde forsøger at støtte hende. De er glade for hende og ved, at hun gør sit arbejde godt, og at det er fordi hun har problemer, at hun indimellem ikke kan gøre sit arbejde ordentligt.

Esma siger selv, at hun efter, de har hjulpet hende, også udviste tilsvarende fleksibilitet. At hun ikke har sagt nej til ekstra arbejde, og at hun da det ældste barn var i børnehaven også ind imellem blev lidt længere på arbejde. Esma er således et eksempel på, at det ikke nødvendigvis er en udgift på lang sigt for arbejdspladsen at udvise fleksibilitet og støtte i en periode, hvor medarbejderen har det svært.

Trusler om udvisning fra Danmark

Esma er ikke dansk statsborger og det, at hun ikke kender sine rettigheder i Danmark bliver brugt som en trussel mod hende og dermed som en aktiv del af volden. Hun fortæller, hvordan hun gentagne gange er blevet truet med, at hun vil blive smidt ud af landet, eller at hendes barn vil blive taget fra hende, hvis ikke hun gør som manden siger og holder volden derhjemme hemmelig:

”Han truer mig hele tiden, hvis jeg går til kommunen eller politiet. Han siger, at de ikke vil gøre noget ved ham, fordi han er dansk statsborger, det vil være mig, der bliver smidt ud, og mit barn vil blive givet til en dansk familie.”

Det er trusler som Esma ikke umiddelbart har muligheden for at vurdere rigtigheden af, dels fordi hun ikke behersker det danske sprog i tilstrækkelig grad, og dels fordi hun ikke kender de danske regler for familiesammenføring og opholdstilladelser.

Esma tager på krisecenter, men vælger at flytte tilbage til manden for at give ham en chance til. Han er også meget sød ved hende i en periode efter hendes krisecenterophold, og hun bliver gravid med deres andet barn. Under påskud af, at hendes moder er meget syg, tager han hende og barnet med til deres oprindelige hjemland⁴. Da de når frem, vil hendes mand opdrage på hende, så hun skal bo hos hans mor fordi:

”En ordentlig kvinde skal ikke flytte til et krisecenter eller noget lignende. Den gang var jeg 3 mdr. henne i graviditeten med mit andet barn, og jeg var meget, meget bange. Han truede mig med, at han ville slå mig ihjel.”

Under opholdet i hjemlandet forsøger Esma på forskellig vis at komme tilbage til Danmark, men hun er hele tiden bekymret for, hvordan hun skal få sit barn med sig. De lokale myndigheder kunne ikke hjælpe hende, da de mente, at det var et problem mellem hende og hendes mand. Hendes mand havde lukket hendes danske bankkonto, så hun ikke havde nogen penge, og han havde også taget hendes pas. Det lykkedes Esma at komme tilbage til Danmark, hvor hun flyttede ind på krisecentret igen og fødte sit yngste barn. Esma kan dog ikke længere rejse tilbage til sit hjemland, da hun risikerer ikke at kunne få børnene med ud af landet igen. Esma giver flere gange i interviewet udtryk for, at hun fortsat er meget bange for eksmanden, og meget bange for at han skal finde dem, og at han vil bortføre børnene fra Danmark:

⁴ Esmas mand har ligesom Esma anden etnisk oprindelse end dansk, men han er i dag dansk statsborger.

”Jeg var hele tiden bange, og jeg har også hele tiden haft en politialarm med mig. Jeg turde ikke at gå ud. Jeg har haft det meget hårdt, og jeg håber aldrig, at det bliver sådan igen.”

Denne frygt har mindsket hendes muligheder for at passe et arbejde. I en periode kunne hun ikke have børnene i daginstitution, fordi hun og hendes mand fortsat havde fælles forældremyndighed, og daginstitutionen derfor ikke kunne tilbageholde børnene, hvis deres far kom for at hente dem. I dag har hun fået forældremyndigheden, og faren har ikke ret til samvær med børnene. Esma er dog fortsat bange for, at han en dag skal finde børnene og bortføre dem.

Langvarige konsekvenser af volden

Blot fordi volden er stoppet, og samlivet er ophørt, er frygten ikke ude af Esmas krop og sind. Selvom hun har en overfaldsalarm⁵ er hun fortsat meget bange. Hun fortæller at hun fortsat sover meget dårligt om natten, fordi hun fortsat er meget bange:

”Når det bliver mørkt, bliver jeg meget bange. Nogle gange kan jeg mærke, at der er nogen, der kommer op ad trappen. Jeg er hele tiden bange.”

Når Esma sover dårligt om natten, har hun svært ved at koncentrere sig, og hun kan ikke magte så meget om dagen. Det betyder fx, at hun har svært ved at klare sig på sprogskolen, fordi hun glemmer det, hun har lært. Og kan hun ikke lære det danske sprog tilstrækkeligt godt, kan hun ikke få dansk statsborgerskab eller en dansk uddannelse. En dansk uddannelse er hendes mulighed for at få et job, der kan gøre hende økonomisk uafhængig af det danske hjælpesystem. For Esma er voldens konsekvenser således langvarige og alvorlige og begrænser hendes fremtidsdrømme.

⁵ En overfaldsalarm er en mobiltelefon med indbygget GPS. Aktiveres telefonens alarmknap, får det lokale politi automatisk besked, så de kan komme kvinden til hjælp.

Sammenfatning og perspektivering

Dette arbejdsrapport bygger på interviews med fem kvinder mellem 27 og 47 år, som alle har børn. To af kvinderne har anden etnisk oprindelse end dansk, og den ene af dem har ikke dansk statsborgerskab. Alle kvinderne har i dag brudt med voldsudøveren og er enlige forsørgere. Alle fem kvinder var i arbejde, da de blev udsat for partnervold. Fire ud af de fem kvinder er fortsat på samme arbejdsplads, mens den sidste kvinde har måttet slutte med at arbejde bl.a. på grund af pasningsproblemer med børnene.

Alle kvinderne i undersøgelsen har fortalt på deres arbejdsplads, at de har været udsat for partnervold. De fire af kvinderne har orienteret arbejdspladsen i forbindelse med, at de er blevet sygemeldt en kortere eller længere periode på grund af brud med voldsudøveren, mens den sidste kvindes arbejdsplads har vidst det i perioden mellem hendes første og andet krisecenterophold. Fire af kvinderne flyttede på krisecenter, mens den femte var sygemeldt en uge efter et voldsomt overfald.

Formålet med dette arbejdsrapport er at give nogle beskrivelser af kvinders oplevelser med, hvordan partnervold påvirker arbejdslivet – både mens volden står på og i tiden efter et brud med den voldsudøvende mand. Derudover har det været ønsket at afdekke, hvilke forventninger kvinderne har haft til reaktionerne fra kolleger, tillidsrepræsentanter og ledelse, både mens de var i et voldeligt forhold, og da de havde fortalt arbejdspladsen, at de var eller havde været i et sådant forhold. Håbet er, at denne viden kan give en større forståelse for nogle af de barrierer, voldsramte kvinder møder i arbejdslivet, og hvordan nogle af dem kan overkommes.

Volden påvirker arbejdslivet forskelligt

De fem kvinders historier giver eksempler på, hvordan forskellige former for vold påvirker kvinderne negativt både personligt og i forhold til arbejdspladsen. Beskrivelserne viser, hvordan volden gennemsyrrer kvindernes liv, og hvorfor arbejdspladsens kendskab til problematikken og reaktionerne fra ledelse, tillidsrepræsentant og kolleger er så vigtige.

Den vold, kvinderne har været udsat for, har kun været perifert berørt i interviewene – og kun i det omfang kvinderne selv syntes, at det har været relevant for at forstå, hvordan partnervolden har påvirket deres arbejdsliv. Dette skyldes, at vi indledningsvis eksplicit havde søgt efter kvinder, der havde været udsat for både fysisk og psykisk vold, fordi den fysiske vold er den letteste for omverdenen at se og forholde sig til. Der er forskel på, hvilken vold kvinderne har været udsat for og hvor længe, men fælles for kvinderne er, at det har haft alvorlige konsekvenser for deres psykiske velvære både på kort og på længere sigt. Konsekvenserne af partnervold strækker sig således langt ud over den periode, kvinden har været udsat for vold.

Betydningen af det at have et arbejde

Generelt tilkendegiver de interviewede kvinder i dette pilotstudie, at de er meget glade for deres arbejde og for det at arbejde. Det betyder noget for dem at kunne klare sig selv - ikke mindst at være rollemønstre for deres børn. Kvinderne udtrykker således ønske om, at fastholde deres tilknytning til arbejdsmarkedet. Samtidig fortæller flere af dem om, at den voldsudøvende mand vanskeliggør, at de kan passe deres arbejde, selvom han giver udtryk for, at han ønsker, at hun skal arbejde. Dette kan fx være ved, at han ikke kommer hjem og passer børnene som aftalt, så kvinden kan møde på arbejde eller ved at holde kvinden vågen om natten, så hun er for træt til at komme på arbejde eller at passe sit arbejde særlig godt.

Selv om alle de interviewede kvinder var i arbejde, mens de var udsat for partnervold, havde de ikke alle fuld råderet over deres løn og økonomi eller et egentligt rådighedsbeløb til sig selv. Én af kvinderne fortæller om, at hun ikke havde adgang til egen bankkonto ved samlivsbruddet, hvilket er en barriere for at starte et nyt og selvstændigt liv. Fratagelse af kvindens kontrol over egen økonomi er en hyppig form for kontrol i et voldeligt parforhold (se fx "Når vold er hverdag", Lybecker Jensen & Nielsen 2005). Dette skal ikke forveksles med 'normale' parforhold, hvor man i enighed har fordelt ansvar og opgaver i hjemmet, så det fx er manden alene, der har overblik over familiens økonomi. I voldelige parforhold er der derimod tale om, at manden fratager kvinden kontrollen over og adgangen til sine penge. Det kan også være, at manden stifter gæld i kvindens navn, som kvinden ved samlivsbruddet hæfter alene for. Dette kan være en reel barriere for, at kvinden kan overskue at bryde ud af det voldelige parforhold.

Et andet eksempel på, at manden vanskeliggør kvindens arbejdsliv er, at han isolerer kvinden fra det sociale liv på arbejdspladsen. Dette kan fx være ved, at hun skal komme hjem direkte efter arbejde og således ikke har nogen 'fri' tid til at sludre med kolleger eller have andre personlige gøremål udenfor arbejdstiden. Det kan også være, at manden direkte eller indirekte forhindrer kvinden i at deltage i sociale arrangementer på arbejdspladsen. Dette kan være både ved forbud og ved, at manden udøver vold eller trusler om vold mod kvinden eller børnene, således at kvinden ikke tør gå fra hjemmet. At kvinden isoleres fra sit netværk er ifølge Eva Lundgreen et centralt element i voldens natur – en mekanisme, der også er blevet bekræftet i undersøgelsen "Når vold er hverdag" (Lybecker Jensen & Nielsen 2005) om voldsramte kvinder på krisecenter. Isolationen kan ske ved, at kvinden selv isolerer sig fra familie, venner og kolleger på grund af skyld og skam over det, der foregår i familien, fordi det er den nemmeste måde at skjule overfor omverdenen, at hun er udsat for vold. Det kan også være en aktiv kontrolstrategi fra mandens side, der begrænser kvindens handlemuligheder for at have et socialt netværk og for at bryde ud af det voldelige forhold.

Dårligt helbred og sygefravær

Flere af kvinderne i denne pilotundersøgelse fortæller om, at de har forskellige former for fysiske og psykiske lidelser, der direkte eller indirekte har påvirket deres arbejdsliv.

Af psykosomatiske lidelser, der følger kvinderne også i tiden efter volden er ophørt, men som ikke nødvendigvis er følge af den fysiske vold, nævner kvinderne især langvarige hovedpine, depression, ekstrem træthed, dårlig mave og problemer med at trække vejret. Flere kvinder fortæller om, at de længe efter de har brudt med den voldelige mand fortsat oplever stort koncentrationsbesvær og problemer med at sove om natten – gener, der påvirker deres evne til ny indlæring om dagen og til at passe et arbejde optimalt. Kvinderne i denne pilotundersøgelse fortæller således om mange forskellige former for fysiske og psykiske konsekvenser af volden, der direkte eller indirekte kan påvirke deres arbejdsliv, og som også følger dem i lang tid efter voldens ophør.

Flere udenlandske undersøgelser påviser en sammenhæng mellem partnervold og dårligere helbred. I en dansk kontekst har Helweg-Larsen i en befolkningsundersøgelse (SUSY 2000) påvist, at kvinder, der har været udsat for partnervold, har højere risiko for dårlig trivsel, depression, mavepine og hovedpine og som følge heraf et højere sygefravær fra arbejdspladsen.

Forventninger til arbejdspladsen

Forventninger til kolleger - forståelse eller fordømmelse?

Der er naturligvis store forskelle på, hvilke relationer man har og ønsker at have til sine kolleger alt efter arbejdspladskultur, arbejdets organisering og den enkeltes personlighed. Ligegyldig om man er meget eller lidt sammen, har kolleger mulighed for at have en god fornemmelse af, hvordan andre kolleger har det. Kollegernes reaktioner betyder meget for de interviewede kvinder, når de fortæller på arbejdspladsen, at de har været udsat for vold. Ligeledes betyder kollegerne meget for kvinderne i den tid, de har holdt volden hemmelig. Pilotstudiet giver eksempler på, hvordan kolleger kan være en stor hjælp og støtte, mens volden står på, og også på hvordan en kollegas omsorg og ikke mindst mod til at spørge har givet en af kvinderne et skub til at bryde ud af det voldelige forhold.

Uafhængigt af hvordan arbejdspladsen har håndteret, at kvinden har været udsat for vold, fremhæver flere af kvinderne gode kolleger, som noget særligt positivt ved deres job. Men samtidig er der flere af kvinderne, der, når talen falder på volden, ikke mener, at deres kolleger forstår, hvordan de har det, og at denne manglende forståelse udmønter sig i, at de ikke synes, at de kan få den kollegiale støtte, de måske havde håbet på og forventet.

En væsentlig pointe som flere kvinder både i denne og andre undersøgelser kommer med, er, at kvinderne på arbejdspladsen nemt oplever kollegernes reaktioner og sympati som et indirekte angreb på deres dømmekraft og valg af mand (og evt. far til deres børn). Dette gør sig fx gældende, når kollegerne verbalt angriber manden som person og antager, at der overhovedet ikke er noget godt ved ham eller ved det (måske lange) samliv, kvinden har haft med manden. Kvinderne oplever, at andre ofte - formentligt på grund af mangel på viden om vold - får det til at lyde, som om den voldsramte kvinde har skullet kunne forudse, at manden ville udøve vold senere i parforholdet. Dertil kommer, at kollegerne ofte får det til lyde meget nemt at bryde ud

af et voldeligt parforhold – og at de i hvert fald ville være gået første gang de blev slået. Derved får de indirekte sagt til kvinden, at hun har været svag og for nogles vedkommende ligefrem, at de selv har været lidt ude om det. Kvinderne efterlyser med andre ord, at deres kolleger har en større forståelse af, hvad det vil sige at være eller at have været udsat for partnervold. Dvs. større kendskab til voldens mekanismer, som fx kvindens store håb om, at forholdet kunne være anderledes. Mange kvinder har forestillingen om, at hvis bare de elsker manden nok, vil han holde op med at udøve vold i familien. Samtidig er en af voldens mekanismer, at kvinden holder fast ved de gode øjeblikke, at hun husker det, der er godt, og fortrænger og ikke mindst bortforklarer volden. Fx at det er hendes skyld, at maden ikke stod på bordet, da manden kom hjem fra arbejde, og det derfor er hendes skyld, at han udøver vold. Der til kommer ikke mindst et nedbrudt selvværd, der i et voldeligt forhold, gør det så svært for kvinden at bryde ud af forholdet, og gør det vanskeligt for hende at se reelle alternativer.

Forventninger til ledere og tillidsrepræsentanter - at turde tale om volden

De fem kvinders historier viser forskellige forventninger og forskellige oplevelser af arbejdspladsens håndtering af, at de har været udsat for vold. Et gennemgående ønske fra kvinderne er, at arbejdspladserne umiddelbart reagerer på oplysningen om, at kvinden er eller har været udsat for partnervold. Derudover er der et ønske om, at virksomheden følger op på det, der er sket, efter at kvinden er vendt tilbage på arbejdspladsen. At lederen eller tillidsrepræsentanten, også når der er gået noget tid, husker at spørge kvinden om, hvordan hun har det, og om der er noget, de kan hjælpe hende med. Kvinderne efterspørger således, at der på arbejdspladsen er en viden om, hvad partnervold er, og hvorfor det har så alvorlige konsekvenser både på kort og på lang sigt.

Om det er ledelsen eller tillidsrepræsentanten, der skal følge op på kvindens situation, må være afhængigt af organiseringen på den enkelte arbejdsplads. Det er ikke alle de interviewede kvinder, der har en tillidsrepræsentant på deres arbejdsplads. Det væsentlige er, at der er klarhed over hvem, der kan hjælpe, og hvad de kan hjælpe med. Fx om arbejdspladsen kan tilbyde psykologhjælp, om der er mulighed for i en periode at få ændrede arbejdstider eller arbejdsfunktioner, deltid eller anden fleksibilitet, der kan støtte kvinden i hendes situation.

Flere af kvinderne har en forventning om, at tillidsrepræsentanten vil være en aktiv part, når de har fortalt arbejdspladsen om, at de har været udsat for vold. Én kvinde er derfor skuffet over og undrer sig over, at tillidsrepræsentanten ikke af egen drift har talt med hende om, at hun har været sygemeldt på grund af partnervold og om, hvordan hun klarer at være tilbage på arbejde. En af de andre kvinder har haft en meget positiv oplevelse af sin tillidsrepræsentants og ledelses håndtering af hendes situation. De meldte klart ud, da hun fortalte, at hun havde brudt med sin voldelige ægtefælle, at hun ikke skulle frygte at blive fyret, samtidig med at ledelse og tillidsrepræsentant tog ud og besøgte hende på krisecentret for sammen med hende at lægge en plan for fremtiden og hendes tilknytning til arbejdspladsen. Samme virksomhed gik også ind i at hjælpe hende med praktiske problemer såsom at komme på kommunens fleksible venteliste til boliger, hvor borgere ansat i kommunen har fortrinsret. Også i tiden efter

hun er kommet tilbage til arbejdet, er der fulgt op på, hvordan hun klarer hverdagen. Hun er desuden blevet tilbudt nedsat og ændret arbejdstid i perioden efter sin tilbagekomst til arbejdspladsen. De fem sager giver således både eksempler på kvinder, der oplevede, at arbejdspladsen håndterede viden om partnervolden godt, og på kvinder, der er skuffede over arbejdspladsens håndtering.

Barrierer overfor at komme tilbage på arbejdspladsen

De fem kvinders fortællinger viser også, at det kan være en balancegang mellem at blive fredet fra arbejde og have fri eller være sygemeldt og at komme i gang med at arbejde igen. På den ene side udtrykker kvinderne ønske om at få tid til at komme psykisk ovenpå og få styr på nogle af de mange praktiske ting, et samlivsbrud medfører. På den anden side har flere af kvinderne også ønske om at komme tilbage på arbejde, og det kan være svært for dem at komme i gang igen, bl.a. fordi de efter et brud ikke altid kan magte at arbejde på samme vilkår som før i tiden.

På arbejdspladserne skal man være opmærksom på, at selv om kvinden har brudt med den voldelige mand kan både den fysiske og psykiske vold fortsætte. Har kvinden fælles børn med den voldsudøvende part, er det vanskeligt helt at ophæve kontakten mellem parterne. Dette er en alvorlig belastning for kvinderne. En hyppig måde kvinderne bliver chikaneret efter samlivsbrud er beskyldninger om, at de er dårlige mødre, at de psykisk ustabile eller andet, som kan stille dem dårligt i fx en forældremyndighedssag⁶.

Hvis kvinden har anmeldt volden til politiet, kan en evt. retssag ligge et stykke tid efter, kvinden er begyndt at arbejde igen. Dette er en psykisk belastning, der også indvirker på arbejdslivet, særligt i form af manglende koncentrationsevne. En af kvinderne i denne undersøgelse oplever desuden, at arbejdspladsen synes, at det har været en belastning, at hun havde fri for at gå til retsmøder, fordi de så har manglet personale. En anden kvinde fortæller, at hendes ex-mand truede hende og ventede på hende udenfor retsbygningen, således at hun måtte 'flygte' væk i en taxa. Volden stopper således ikke nødvendigvis, fordi parterne har afbrudt samlivet eller er blevet separeret eller skilt.

Flere af kvinderne fortæller om de praktiske problemer, de oplever med at få hverdagen og arbejdslivet til at hænge sammen som enlige forsørgere. Dette er således et problem, der ikke kun gælder for voldsramte kvinder. Som voldsramt, er de fleste imidlertid psykisk nedbrudte og har derfor mindre overskud til at håndtere de mange praktiske problemer. Andre undersøgelser viser ligeledes, at mange voldsramte kvinder har et svagere socialt netværk som følge af voldens isolation. En af kvinderne fortæller fx, at hun ikke er begyndt at arbejde igen, fordi hun ikke kan finde pasningsmuligheder til sine børn, der passer til hendes skæve arbejdstider. En anden kvinde fortæller om samme problem. Hun løser det midlertidigt ved at tage sit barn med på arbejde om morgenen for så at cykle over i børnehaven og aflevere barnet i arbejdstiden. Skal kvinderne tilbage på arbejdsmarkedet efter volden, kræver det ofte,

⁶ Du kan læse mere om samværssager i voldsramte familier i rapporten "Samværssager i voldsramte familier. Et pilotprojekt om at fremme et børneperspektiv i samarbejdet mellem kommune og statsamt", der kan downloades fra www.vfcudsatte.dk

at man hjælper med også at løse praktiske problemer som fx pasning af børnene. Det kan betyde, at kvinderne har behov for ændrede arbejdstider eller nedsat tid i en overgangsperiode for at fastholde tilknytningen til arbejdslivet.

Dette arbejdsrapport har beskrevet fem voldsramte kvinders historier, der giver eksempler på, hvordan partnervold på forskellig vis har påvirket deres arbejdsliv. Beskrivelserne viser betydningen af både kolleger, tillidsrepræsentant og ledelsens reaktioner, når en kvinde fortæller, at hun har været udsat for partnervold. Det er håbet, at de fem kvinders historier har givet en større forståelse for nogle af de barrierer voldsramte kvinder møder i arbejdslivet, og hvordan nogle af dem kan overkommes.

Bilag: Beskrivelse af Udsatteenhedens øvrige aktiviteter om voldsramte kvinders arbejdsmarkedstilknytning

I 2005 blev der i rapporten ”Når vold er hverdag” (Lybecker Jensen & Nielsen 2005) sat fokus på at voldsramte kvinder på krisecenter kun i ringe grad har tilknytning til arbejdsmarkedet, og at denne gruppe af kvinder må betragtes som særligt udsatte for at være eller at blive socialt marginaliserede. Det blev desuden fremhævet, at særligt de enlige forsørgere var i en særlig udsat position. Der er således et væsentligt forebyggelsesperspektiv overfor disse voldsramte kvinders børn, hvis man kan styrke kvindernes arbejdsmarkedstilknytning og derved deres tilknytning til et af samfundets centrale netværk. Rapportens resultater blev fulgt op dels af en konference, der blev afholdt i samarbejde med 3F og LOKK den 25. november 2005 om voldsramte kvinders arbejdsmarkedstilknytning, og senere blev der afholdt oplæg om selv samme emne dels for ’Feministiske Ledere’ den 10. maj 2006 og på SMAF konferencen om sammenhængen mellem arbejdsliv og familieliv den 1. november 2006 (begge arrangeret af 3F).

I forhold til arbejdspladserne har Udsatte-enheden (i det tidligere VFC Socialt Udsatte) i samarbejde med Amnesty International gennemført en mindre undersøgelse af 28 offentlige og private virksomheders erfaring med håndtering af medarbejdere, der har været eller er udsat for partnervold. Denne pilotundersøgelse er mundet ud i folderen ”Når en kollega eller medarbejder er udsat for partnervold – gode råd til arbejdspladsen” (Nielsen 2006). Udsatte-enheden har således på forskellig vis forsøgt at øge arbejdsmarkedet parters opmærksomhed på partnervoldens betydning for arbejdslivet.

I starten af 2007 har Udsatte-enheden igangsat et nyt projekt om voldsramte kvinders marginalisering fra arbejdsmarkedet. Projektet er en aktivitet under den nationale handlingsplan til bekæmpelse af mænds vold mod kvinder og børn i familien 2005-2008, og resultaterne forventes offentliggjort 25. november 2007.

